

CONȘTIINȚA NAȚIONALĂ ȘI ACȚIUNEA ROMÂNILOR REFLECTATĂ ÎN PRESA SĂLĂJEANĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Elena Muscă

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a însemnat și pentru Transilvania, ca de altfel pentru întregul spațiu european, formularea concretă a unor principii naționale. Stau mărturie pentru aceasta numeroasele acțiuni memorandiste, având ca rădăcină Supplexul și alte cereri de drepturi ale românilor din Transilvania care au urmat acestei „carte”.

Înscriindu-se în cadrele mișcării „pasiviste”, activitatea culturală a intelectualității române de la începutul secolului al XX-lea se caracterizează prin crearea unor noi organe de presă, prin înființarea „bibliotecilor populare” și prin activitatea educațională.

În această linie se încadrează, începând cu anul 1904, apariția primei gazete românești din partea de nord-vest a țării, *Gazeta de Duminecă*. Profesiunea de credință a redactorilor este expusă în primul număr, din data de 3 ianuarie, în articolul „Cuvântul nostru”. Se arată faptul că este necesară presa întrucât lipsesc „așezămintele” (instituțiile) de cultură, care pot fi suplinite, doar parțial, prin gazete. În paginile acestor gazete vor publica intelectuali români de prestigiu, din toate domeniile de specialitate: avocați, judecători, preoți, agronomi, învățători, „economi” (agricultori), medici, etc. Acest articol se constituie într-o pledoarie în favoarea culturii: „Dușmanul cel mai mare al omenirii în general și apoi al unui popor în special, este lipsa de cultură, neștiința. Și din contră, cultura și știința formează bazele de existență ale unui popor. Cultura deșteaptă la conștiință, întinde prosperitate, asigură libertate; iar în limbă și literatură se reoglindește viața popoarelor”. Se definește și crezul politic, de fapt lipsa lui, căci altfel gazeta nu ar fi putut apare în cadrele teritoriale ale Imperiului Austro-Ungar: „.... foaia noastră este independentă de ori și de ce influență, prin

1. Cuvântul nostru, în *Gazeta de Duminecă* nr. 1/13 ianuarie 1904, p. 2.

urmare, va servi singur numai binele de obște al românilor²". Pentru realizarea acestui scop, în pagina a doua se va publica o înșiruire a evenimentelor politice mai importante transmise de către corespondentul de la Budapesta, urmată de publicarea evenimentelor mai importante care se petrec în România. Se delimitează imediat și sub aspect teritorial, deoarece gazeta "...va servi toate interesele românilor de pretutindeni, dar mai ales ale acelor din nordul Ungariei³". Pentru realizarea acestui scop, *Gazeta de Duminecă* a beneficiat de colaborarea unora dintre cele mai renumite personalități române ale timpului: Nicolae Iorga, Petre Dulfu, Ioan Pop Reteganul, Emil Isac, Th.A. Bogdan, Veronica de Sălaj, Petre Bilțiu, Maria Ciobanu, Victor Lazăr, Alexandru Aciu, etc.

Remarcăm în mod deosebit existența unei rubrici speciale pentru tineretul universitar, intitulată „Junimea”. Iată motivația unei asemenea rubrici: „Tinerimea, în însuflețirea ei, ce nu cunoște margini, în idealismul ei curat, ne trece pe noi, bătrânii, cărora experiența vieții ne-a furat cea mai mare parte din comoara noastră de iluziuni⁴”.

Ideea care a stat la baza întreprinderii studiului de față a fost aceea de a constata în ce măsură și cum a fost ilustrată în paginile revistei, activitatea specifică a masei mari de populație din localitățile românești ale Transilvaniei de nord și dacă se realizează legătura strânsă dintre fruntașii români și locuitorii satelor, așa cum se proclamă în cuvântul de început.

Un loc aparte în paginile *Gazetei de Duminecă* îl ocupă sărbătorile din satul tradițional românesc din nord-vestul Transilvaniei. Articolele elaborate și consemnările despre evenimentele legate de sărbătoare și sărbătoresc inserate în gazetă de-a lungul întregii sale apariții antebelice (1904-1911), pot fi structurate după modelul de mai jos:

1. *sărbătorile religioase*, după cum urmează: Crăciunul, Anul Nou, Paște, Sf. Gheorghe, Rusaliile.
2. *sărbătorirea evenimentelor cruciale din viața omului*: botez, logodnă, nuntă, manifestările legate de moarte și de ritualul înmormântării.
3. *serbările* organizate de școli, comunități religioase, de tineretul român, cu varii ocazii.

Aceste evenimente își găsesc spațiul publicitar în rubrica „Fel de fel”. Este necesar să fie elucidate următoarele aspecte: *cine* organizează manifestările mai sus amintite, *cum* le organizează și *cine* scrie despre ele ?

Pornim de la o primă constatare, aceea că structurarea consemnată anterior se regăsește în componența organizatorilor. Astfel, în cazul sărbătorilor religioase, principalul organizator este preotul, secundat de învățător, aceasta în

2. Ibidem.

3. Ibidem.

4. Ibidem, p. 3.

cazul în care nu este una și aceeași persoană (vezi învățământul confesional). Tradiția locală românească se păstrează în sate și se transmite mai departe prin intermediul copiilor. Răspunzând la întrebarea privind modalitățile de organizare a acestor sărbători, constatăm că ele urmează cea mai autentică tradiție românească, care s-a păstrat în localitățile românești și care este descrisă în paginile *Gazetei de Duminecă* cu întreaga savoare locală. Cine scrie despre eveniment ? Redactori ai gazetei sau colaboratori locali care descriu evenimentele așa cum se desfășoară, dar realizează și un comentariu personal pe marginea acestuia, adeseori pigmentat cu învățăminte care se pot extrage pentru tineret.

Sărbătorile cruciale din viața omului sunt ilustrate în cadrul rubricii „Fel de fel”, redând evenimente din viața personalităților culturii române din zona de nord-vest a Transilvaniei sau evenimente care ies din sfera normalului și intră în categoria faptelor neobișnuite (logodne desfăcute, morți premature, etc.). De o importanță cu totul aparte ni se par a fi serbările dedicate unor evenimente deosebite, cum au fost Serbările Astei care s-au desfășurat la Șimleul Silvaniei în august 1908. Manifestările artistice organizate de către intelectualii români din zonă, cu precădere cadre didactice, au început încă din ziua premergătoare conferinței, adică din ziua de 7 august, cu un spectacol teatral. Menționăm că din comitetul însărcinat cu organizarea acestor serbări și cu participarea la evenimente, făcea parte, printre alții, și Victor Deleu, personalitate culturală, marcantă pentru Sălajul antebelic și luptător pentru drepturile românilor din Transilvania.

Se impun câteva observații legate de evenimentele comentate mai sus în paginile *Gazetei de Duminecă* și considerăm oportun să începem reamintind o afirmație a cercetătorului Stelian Mândruț despre acest fapt, și anume: „Preocuparea permanentă pentru integrarea organului de presă în miezul evenimentului local, fără să se neglijeze receptarea oportună a unor fapte de importanță depășind granițele comitatului, comuniunea nutrită dintre gazetarul – militant și cititorul – țaran, captați deopotrivă în angrenajul luptei naționale...”⁵. Gazeta se adresa unui public eterogen, din orașe dar mai ales din sate, public parțial cultivat; era redactată pentru masele populare românești și dorea să valorifice neconținut comorile locale și naționale. Pentru realizarea acestui scop, procentajul ilustrării sărbătorilor românilor în *Gazeta de Duminecă* este foarte mare, atât în rubrica „Fel de fel” cât și în alte rubrici. De remarcat este și faptul că sărbătoarea (și descrierea ei) urmează un anumit ceremonial, indiferent dacă este sărbătoare laică sau religioasă. În general, începutul aparține unor intelectuali care susțin cuvântări cu rol de culturalizare și cu rol moralizator (pline de învățăminte).

5. S. Mândruț, G. Mărcuș, *Gazeta de Duminecă, Șimleu, 1904-1911: apariție, program, ziariști și tipografi*, în *Acta MP*, V/1981, p. 665.

După aceasta se desfășura programul artistic propriu-zis, prin prezentarea unor cântece și dansuri populare, prin prelucrări de folclor. Ocazia era excelentă pentru etalarea portului tradițional local și nu numai a acestuia. Se prezentau și artiști amatori îmbrăcați în costumele pe care Reuniunea Femeilor Române Sălăjene a încercat să le introducă în satele românești, la propunerea Astei, așa-zisele costume naționale provenind din zona Sibiu – Rășinari – Săliște sau Orăștie.

O altă observație este legată de introducerea elementelor de folclor din alte zone ale Transilvaniei (din părțile de est și din Banat, din zona Bistrița-Năsăud) în aceste serbări consemnate de presă. Spre exemplificare, se prezentau și jocuri oltenesti, poate tocmai pentru realizarea interferenței zonale. Participanții activi erau intelectualii satelor – preoții și învățătorii – care susțineau și partea de festivitate a sărbătorii: conferințele, piesele de tetru, recitățile, concertele. Tot ei pregăteau și spectacolul prezentat de copii: recitări, coruri, mai rar piese de teatru.

Consecințele producerii acestor evenimente erau multiple: în primul rând trebuie să evidențiem importanța evenimentului ca atare, în lumea satului ardelean de la începutul acestui secol, cu atât mai mult cu cât se vorbea limba română; urmează o serie întregă de alte conotații ale serbării. Se cuvine să reamintim că pe scenă apăreau copiii sătenilor, fapt care ilustrează importanța culturalizării acestora, și totodată, a transmiterii mai departe a moștenirii culturale tradiționale, conservată și îmbunătățită. Nu este de ignorat nici posibilitatea pe care o are tineretul de a-și exprima talentul în public, spre folosul propriu, dar și pentru folosul spectatorilor. Prin aceasta se realiza o oarecare culturalizare a satelor și se releva importanța vitală a învățământului în limba română. Prin conținutul acțiunilor se realiza legătura cu Regatul, dar și cu alte zone locuite de români și aflate sub stăpânire străină. Mai subliniem o consecință a evenimentelor sărbătorești, care nu este de ignorat: strângerea de fonduri pentru diversele scopuri ale reuniunilor, asociațiilor, societăților care urmăreau promovarea limbii și culturii române în rândul românilor aflați în afara granițelor țării.

În perioada de după Marea Unire, în Transilvania are loc o adevărată explozie culturală românească, prefigurată în linii generale de progresele realizate la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ca și de mișcarea pentru emancipare națională. Conștiința națională și acțiunea imediată se manifestă prin preocupări intense în scopul promovării culturii în general, a tradițiilor populare românești în special, și pentru educație ca mijloc de realizare a acestui scop. Un exemplu în această privință a fost profesorul Leontin Ghergariu, fost elev al școlilor Blajului, unde se mai simțea influența spirituală a intelectualului sălăjean Simion Bărnuțiu, și care a îmbrățișat din plin ideea bărnățiană conform căreia „...mișcarea națională românească care nu se putea sprijini pe nici un fel de instituție politică recunoscută, decât pe

biserică și școală, rămâne o mișcare liberală a preoților și învățătorilor ieșiți din școală⁶. Educat în anii primului război mondial în cele mai bune școli românești din Transilvania dinainte de 1918, a făcut parte din categoria pedagogilor care priveau menirea lor ca fiind înălțătoare, erau profund implicați în viața culturală locală și își îndeplineau menirea la un înalt nivel.

Fiu de preot greco-catolic, s-a născut în anul 1897 în localitatea Nădlac, județul Arad. După absolvirea liceului din Beiuș, a urmat cursurile Seminarului teologic din Blaj între anii 1915-1918, în plin război. Îl găsim apoi student al Facultății de Litere din Cluj și apoi a fost numit la Zalău, director al Liceului de băieți, calitate în care activează 16 ani, între anii 1924 și 1940. După semnarea Dictatului de la Viena s-a refugiat la Arad, datorită activității sale pe plan național. În anul 1945 a fost numit la liceul „George Barițiu” din Cluj, unde a funcționat până la pensionare, în anul 1958⁷. A fost un cercetător marcant în domenii variate: etnografic și folcloric, lingvistic și arheologic. Rezultatele cercetărilor sale au fost publicate în revistele de profil, în gazetele locale și în studii personale sau semnate în colaborare (vezi studiile despre zonele etnografice ale țării). În anii 1939 și 1940 a inițiat cercetările arheologice de la Porolissum – Moigrad (jud. Sălaj) și a colaborat la săpăturile efectuate de către cercetătorii Institutului de Studii Clasice din Cluj⁸. Am redat în aceste rânduri doar câteva repere biografice și ale activității profesorului Leontin Ghergariu, considerate necesare de către autor în scopul unei corecte înțelegeri a idealurilor acestei personalități complexe.

În studiul de față dorim să abordăm o altă fațetă: concepția sa pedagogică în sprijinul formării conștiinței naționale, așa cum el însuși a expus-o în publicațiile sălăjene care apăreau în perioada activității sale în Zalău. A beneficiat în acest scop de apariția constantă a revistei *Școala noastră*, aproape fără întrerupere între anii 1924 și 1940. Profesorul Leontin Ghergariu a fost întâi colaborator, din 1926 membru în colectivul de redacție al revistei, iar între 1927-1930 a fost redactor. În paginile acestei reviste destinate cadrelor didactice, Ghergariu își expune ideile sale despre pedagogie. Astfel, profesorul zălăuan se dovedește a fi adept al principiilor didactice moderne, conform cărora procesul de învățământ are un înalt grad de complexitate, fiind un proces care se derulează în timp îndelungat și care necesită o continuă comunicare între formatori și elevi și de autocomunicare a formatorului sau elevului cu el însuși. În anul 1926 a publicat în *Școala noastră* un articol în care abordează acest

6. A. Andea, Concepția pedagogică a lui Simion Bămușiu în perioada activității de la Blaj, în Acta MP, VI/1982, p. 425-433.

7. D.E. Goron, Figuri de intelectuali sălăjeni: Leontin Ghergariu (1897-1980), în Acta MP, V/1981, p. 738.

8. Ibidem, p. 741-742.

aspect în strânsă legătură cu necesitatea obiectivă a perfecționării continue a pedagogului. În contradicție cu sistemul vechi, care conținea „...mai mult emanațiunile unor lungi meditații”⁹, profesorul Ghergariu arată că în epoca contemporană” ... pedagogia s-a pus pe baze experimentale, făcându-se teoriile din cercetări asupra puterilor psihologice ale copiilor”¹⁰.

Primul principiu didactic care se cere respectat este acela al evaluării particularităților de vârstă și individuale ale copiilor, principiu care poate fi asimilat cu cel al accesibilității. Luând în considerație acest principiu, Leontin Gherghariu arată că, în cazul învățământului primar, măsurarea inteligenței la copii are un rol deosebit întrucât nu toți au aceeași capacitate de percepție și de asimilare a cunoștințelor, deci trebuie tratați diferențiat de către pedagogi. Scopul imediat al învățământului în primii ani ai perioadei interbelice, era acela al eliminării analfabetismului, scop enunțat de legea învățământului. Există însă și un scop de lungă durată, mai complex, exprimat astfel: „... nu e suficient să silim pe copii să umble la școală, ci trebuie să ne năzuim să întrebuițăm toate mijloacele pentru a face, ca acești copii să se aleagă cu cât mai multe cunoștințe în școală”¹¹. Testarea coeficientului de inteligență la copii are și o conotație de ordin social, întrucât se putea prevedea care era „... posibilitatea prosperității intelectuale a unei comune, iar această icoană ne va indica direcția pe care trebuie să o dăm pentru viață copiilor acelei comune”¹², adică, în termeni pedagogici moderni, orientarea școlară și profesională a elevilor. Profesorul Ghergariu îndeamnă învățătorii să studieze și să aplice acest principiu deoarece această metodă înseamnă o epocă nouă în dezvoltarea educației.

Învățământul are un înalt grad de complexitate, fiind nu numai un proces instructiv ci și unul educativ, proces în care dascălul are un rol primordial. Ghergariu arată într-un număr al revistei *Școala noastră* din anul 1930 că este greșită calea care abandonează sau trece pe un plan secundar educația în favoarea instrucției, motivând astfel: „Pentru că adevărata cultură și în consecință adevăratul progres stă în nobilitatea sufletului. Cu cât oamenii vor fi mai buni și mai morali, cu atât bunăstarea lor materială va fi mai asigurată”¹³.

Cu prilejul aniversării unui deceniu de la realizarea Marii Uniri, a publicat în revista zălăuană mai sus amintită un articol în care face bilanțul anilor care au trecut. Arată cu această ocazie că progresele au fost enorme față de epoca anterioară unirii, dar trebuie luate în considerare, în continuare, următoarele probleme: „Învățătura: La temelia fiecărui stat e cultura maselor.

9. L. Ghergariu, O carte trebuincioasă, în *Școala noastră*, nr. 11-12/1-15 iunie 1926, p. 205.

10. Ibidem, p. 206.

11. Ibidem.

12. Ibidem.

13. Idem, Paștele, în *Școala noastră*, nr. 6/1-15 aprilie 1930, p. 165.

Văzând noi progresele pe care le-a făcut învățământul în cel dintâi deceniu de la Unire și cunoscând faptul că la baza progresului statului nostru stă cultura, suntem siguri că al doilea deceniu va fi încheiat cu un bilanț mai strălucit. Pentru a putea ajunge însă la aceasta, se cere de la toți fiii acestei țări și în primul rând de la dascălime, o muncă intensă.

Îndemnul: Muncă constructivă pe toate terenurile, cinste și legalitate în toate împrejurările. E un îndemn pe care ni-l dă aniversarea unirii cu deosebire nouă, dascălilor, din munca cărora se adapă națiunea"¹⁴.

În concepția pedagogică a vremii, îmbrățișată și aplicată de profesorul Ghergariu, scopul activității intelectualilor a devenit acela de a educa elevii și, implicit, de a „lumina toate casele țărănești”. În acest scop, el însuși s-a ocupat de rolul „bibliotecilor populare” înființate de Astra în satele din Ardeal. S-au format astfel peste 3.000 de biblioteci. În satele sălăjene, Astra a trimis în bibliotecile satești un număr de 137 cărți până la acea dată, având orientări diferite. Dar, în urma controalelor efectuate la aceste biblioteci, a reieșit faptul că nu întotdeauna sunt îngrijite și folosite. Iată cum se poate remedia această mare lipsă din activitatea educațională, după concepția profesorului Ghergariu:

1. trebuie să se scoată din biblioteci cărțile cu valoare îndoielnică și să se tipărească, pentru a fi trimise bibliotecilor de la sate, mai multe cărți care atrag poporul, spre exemplu, povestioarele cu tâlc

2. bibliotecile trebuie să fie date în grija unui intelectual sau unui țăran, cu condiția să valorifice fondul de carte existent, prin citirea, în diverse momente, a unor povestioare scurte, dar „cu tâlc”, până când locuitorii satelor care știu carte vor veni ei înșiși să împrumute cărți

3. cu orice prilej, intelectualii să caute să realizeze câte o jumătate de oră de lectură folositoare, frumos prezentată (de exemplu, în pauza muncilor agricole de vară, la treierat).

În încheierea acestui articol, arată: „Considerațiunile acestea sincere și nepretențioase au ieșit din preocupările unui intelectual, care ar vrea să vadă neamul românesc pornit odată pe drumul culturii și civilizației”¹⁵.

Un rol primordial în educarea copiilor și adulților este acordat de către Leontin Ghergariu credinței. Publică în acest sens un îndemn către români, în anul 1930, cu ocazia sărbătorii Învierii Domnului. În acest articol vorbește despre importanța și impactul deosebit al imaginii sărbătorii învierii, „...așa cum o descrie poetul nostru George Coșbuc”¹⁶. Arată că această sărbătoare are o

14. Idem, 1 Decembrie, în Școala noastră, nr 20/1 Decembrie 1928, p. 488.

15. Idem, Biblioteca populară a „Asociațiunii”, în Școala noastră, nr. 15-16/V-15 septembrie 1926, p. 285.

16. Idem, Paștele, în Școala noastră, nr. 6/1-15 aprilie 1930, p. 165.

mare importanță educațională, fiind " ...indirect, ca principiu de credință și prin urmare ca o temelie a moralei"¹⁷. Prin urmare, el consideră că este greșită abandonarea sau trecerea în plan secundar a educației în favoarea instrucției, arătând că: „Progresul unui neam e întotdeauna în raport cu mulți factori. De la felul cum se pot armoniza acești factori, de la împrejurările în care se armonizează și în sfârșit de la munca și insistența pe care indivizii o depun pentru armonizarea lor depinde și progresul”¹⁸. În sprijinul afirmației de mai sus, consideră că sărbătoarea învierii este temelia credinței creștine și la temelia educației școlare trebuie să stea morala creștină. În realizarea educației, învățătorul are un rol deosebit: el trebuie să se îngrijească de educația spirituală a comunității în care trăiește, în primul rând prin puterea exemplului și prin întărirea credinței. Și, în final, a prevăzut exact ceea ce s-a întâmplat în deceniile dictaturii comuniste: „Dacă vom lăsa să se nimicească din sufletul poporului credința, oare ce vom pune în locul ei ?”¹⁹.

Aceste meditații ale profesorului Ghergariu asupra necesității păstrării sentimentului religios și a credinței neamului românesc reiau o idee mai veche, expusă în urmă cu doi ani. În anul 1928 publica un articol în *Școala noastră* intitulat *Principii de educație sovietică*, prin care trăgea un veritabil semnal de alarmă asupra pericolului reprezentat de Rusia bolșevică: „Cel mai odios regim din câte a cunoscut vreodată omenirea: bolșevismul, nu a putut prinde în toate straturile populației bătrânei Europe, așa cum își închipuiseră făuritorii, nu tocmai străini de dorul asigurării unei bunăstări materiale și a măririi lor personale. Mai mult chiar. Doctrina sovietică a dat eșec dintre cele mai rușinoase chiar la populația detestabilului stat sovietic”²⁰. Ca urmare, Moscova s-a hotărât să recurgă la alte mijloace. După ce au constatat că nu au avut succes asupra adulților, s-au orientat asupra copiilor, în special asupra celor din școala primară: „De aceea s-au hotărât șefii sovietelor să înceapă de la origine și să-și crească o generație, care să fie adăpată la izvoarele, atât de dornice de a inunda lumea întreagă, a bolșevicului”²¹.

Profesorul Ghergariu demonstrează care sunt principiile bolșevice de educație: comunismul (în sens de conviețuire comunitară) și nimicirea credinței religioase. Pedagogii sovietelor (arată Ghergariu), au adoptat principiul conviețuirii copiilor, considerați toți ca fiind ai statului. Scopul, bine definit, ar fi următorul: " ...cu cât va fi mai multă imoralitate și lipsă de respect față de legile firii, cu atât împărăția sovietică va fi mai solidă și mai sigură în existența ei”²². În ce

17. Ibidem.

18. Idem, 1 Decembrie, în *Școala noastră*, nr. 20/1 Decembrie 1928, p. 487.

19. Idem, Paștele, în *Școala noastră*, nr. 6/1-15 aprilie 1930, p. 166.

20. Idem, Principii de educație sovietică, în *Școala noastră*, nr. 12/1-15 ianuarie 1928, p. 9.

21. Ibidem.

22. Ibidem, p. 10.

privește credința, nimicirea ei și a ideii de Dumnezeu ar trebui să ducă, în concepția bolșevismului, la întărirea credinței în atotputernicia conducătorilor sovietici, mai ales dacă aceștia sunt prezentați copiilor în postura de salvatori. Toate aceste pericole este necesar să fie conștientizate de către educatori, să fie aduse la cunoștința tuturor oamenilor, dar mai ales, copilul să fie prevenit, deoarece „Nimicit din suflet orice sâmbure de ideal, de supraomesc, de Dumnezeu, el încetează de a mai putea funcționa normal și poate fi stăpânit de oricine”²³. Iată o altă mare primejdie pentru poporul român, sesizată corect și în timp util de acest patriot român, pedagog de seamă al învățământului sălăjean: deznaționalizarea prin bolșevizare. În fața acestui nou pericol, conștiința națională a românilor de pretutindeni trebuie să stea trează. În momentul în care el scria articolul mai sus menționat, propaganda bolșevică depășise deja granițele statelor sovietice, problema bolșevismului se ridicase chiar și în Parlamentul elvețian. Dacă statele din centrul Europei își luau măsuri de protecție, românii, care sunt în imediata vecinătate a acestor state, trebuia să fie pregătiți pentru a contracara acțiunile bolșevizării. În acest scop, profesorul Ghergariu arată necesitatea cunoașterii de către educatori a principiilor educației sovietice, studiul acesta al său fiind „...o modestă contribuție la istoria pedagogiei contemporane”²⁴.

Tot în perioada interbelică a apărut o altă gazetă săptămânală, de cultură și informație, intitulată *Meseșul*. Apare începând din anul 1925 sub redacția lui Remus Roșca, redacția și administrația fiind în Zalău. În numărul 4 din 31 ianuarie 1925, în articolul *Programul nostru*, apare profesiunea de credință a acestui nou organ de presă sălăjean:

„Scoatem o gazetă, care să nu aibă nici un colorit politic. Ea va fi numai culturală și informativă. Prin ea vrem să facem o educație cetățenească – națională și vrem să informăm pe locuitori despre tot ce se întâmplă în județul nostru. Vrem să fim o gazetă a tuturor, în care să găsească lucruri ce-l interesează și pe intelectual și pe țăran”²⁵. În fond, și această gazetă va milita, pe durata întregii sale apariții, pentru păstrarea conștiinței naționale a românilor, pentru promovarea culturii în rândul românilor din comitatul Sălaj și pentru a-i preveni pe aceștia asupra pericolelor care se prefigurau în epoca interbelică. Structura revistei a fost următoarea: o rubrică semnată „Cronicar”, în care era redat un eveniment deosebit din săptămâna care a trecut. Urma apoi rubrica „Foița Meseșului”, care cuprindea (ca și *Gazeta de Duminecă*), povestioare cu tâlc, adică având un rol educativ, moralizator. „Cronica politică” cuprindea o gamă variată de știri interne, externe și eventualele schimbări demografice care

23. Ibidem, p.12.

24. Ibidem.

25. Programul nostru, în *Meseșul*, nr. 4/31 ianuarie 1925, p. 1.

interveneau în structura localităților datorită mișcărilor de populație. În „Hrană sufletească” era, de obicei, redată o întâmplare din Biblie pe care oamenii o puteau oricând trăi ei înșiși.

Rubrica „Știri” aducea la cunoștința cititorilor calendarul săptămânii, urmat de știri locale, școlare, administrative și știri din județ. Pentru agricultori se redacta o rubrică separată, intitulată „Pentru gospodari”, în care specialiști agricoli dădeau diferite sfaturi, de sezon, celor interesați. În ultima pagină a revistei se publicau eventualele posturi vacante pentru ocuparea prin concurs și datele concursului, precum și sursele de informație privind desfășurarea concursului și bibliografia aferentă. În final, apărea reclama „Institutului grafic și de editură” Luceafărul din Zalău și alte reclame pentru firme particulare și meșteșugari.

Revista *Meseșul* a devenit din anul 1926 revista culturală a Astrei sălăjene.

Din anul 1931 a fost suspendată. Între anii 1936 și 1938 a apărut *Gazeta Sălajului*, care s-a dorit a fi o reeditare a *Meseșului*, iar în data de 25 august 1940 a apărut un singur număr dintr-o nouă revistă, *Țara Silvaniei*, care s-a declarat „o revistă regională de cultură”, a cărei apariție a fost întreruptă de consecințele, nefaste pentru românii din Transilvania, ale Dictatului de la Viena.

Drept concluzie la cele prezentate până acum, putem afirma că în perioada de început a secolului al XX-lea, în comitatul Sălaj s-a afirmat cu putere o mișcare a intelectualității locale, dar și în toate zonele locuite de români, îndreptată spre ridicarea conștiinței naționale a românilor din Transilvania. Stă mărturie, în sprijinul acestui fapt, conținutul primei gazete românești din partea de nord – vest a României de astăzi, care a reunit în paginile sale floarea intelectualității române de pretutindeni. După Marea Unire, presa sălăjeană s-a axat în special pe ridicarea nivelului de cultură al poporului și de educarea tineretului și adulților, deopotrivă. A semnalat cu promptitudine noile pericole care se prefigurau, de data aceasta dinspre răsărit, dinspre noua putere sovietică, militând, în continuare, pentru păstrarea conștiinței de sine a națiunii române.

***NATIONAL COUSCIOUSNESS AND ROUMANIAN ACTIVITY REFLECTED
ÎN SĂLAJ NEWSPAPERS FROM THE BEGINNING OF THE XX-TH CENTURY***

Abstract

Our study points out the question of the national consciousness and Romanian activity from the territories on the north-western part of nowadays Romania, which – at the end of the last century and up to 1918 – had been outside of the national borders, part of the Austrian-Hungarian Empire. In this row alines, beginning with the year 1904, the printing of the 1 st Romanian gazette from the north-western part of the country, entitled „Gazeta de Duminecă” (Sunday Gazette). The printing of some new newspapers was necessary because the denationalization policy practiced by the Hungarians from Transylvania had forbidden the developing of the Romanian schools (Romanian was the language of the main part of the inhabitants fact that could be corrected parially through press.

In the present study we tried to point out how much the culturelizing and education proccesses of the Roumain population from north Transylvania have been illustrated in the newspapers and if there was a link been the Romanian leaders and the village inhabitants.

The gazettes that have been our studyng materials were: „Gazeta de Duminecă” – which appeared in the period before war, between 1904-1911; „Școala noastră” (Our School) – 1924-1940; „Meseșul” – 1925-1931; „Gazeta Sălajului” (Sălaj County Gazette) – 1936-1938 – and one number of „Țara Silvanei” (Silvania Country) – 1940 –, and magazines that appeared in the between in the between wars period. Generally, these magazines declared themselves of culture and information, having one aim – national education of people without any politcs. The personalities who have published in the gazette tried to educate and they saw very quickly which were the new dangerous situations, from eastward, which thratened the national security: Bolshevism, collectivism, and distroying the national believes. They point out the ways in which the Roumain must fight to keep their national being and its cultural heritage.